

הרב שאר-ישוב כהן

הרב הראשי וראב"ד חיפה

בבוא כל ישראל**ראשי פרקים**

אחדות - סוכה, לולב ו"הקהל"
 שבת וסוכה, שלום וסוכה - קשר פנימי
 שלמה המלך - בין קהלת ל"הקהל"
 "סוף דבר - הכל נשמע"
 חיים - מול עגמומיות וייאוש

חג הסוכות הוא החג שעתידי להביא לחידוש המלכות בישראל והוא גם החג המסמל את השלום בישראל ובין ישראל לעמים. חג זה משלב יחד - יותר מכל החגים ומועדים האחרים - את התפילה, הערגה והכסופים לחידוש מלכות בית דוד ואת התפילה לתיקון עולם במלכות שדי, על ידי שלום אמיתי, נצחי וצודק.

אנו חשים **ביחודו** וביעודו של חג הסוכות בכל השנים, ובפרט בימינו אלה. אנו חשים מדי שנה מחדש, את השילוב המופלא של תפילתנו לסוכת שלום יחד עם ערגתנו לסוכת דוד הנופלת, שתקום מנפילתה ותזכנו לקוממיות מלכות בית דוד לנצח.

על כל אלה חופפים הכיסופים לחידושה של סוכת ענני הכבוד, עליה ניבא הנביא ישעיה "זברא ד' על כל מכון הר ציון ועל מקראיה, ענן יומם ועשן ונוגה אש להבה לילה כי על כל כבוד חופה - וסוכה תהיה לצל יומם מחרב ולמחסה ולמסתור מזרם ומברד". (ישעיהו ד' ה-ו) על הקשר בין חג הסוכות וענני הכבוד כבר עמד התנא הא-לקי רבי אליעזר הגדול שפרש במשנתו: "כי בסוכות הושבתי את בני ישראל" ענני כבוד היו". (סוכה י"א, ב)

אחדות - סוכה, לולב ו"הקהל"

חג הסוכות הוא חג האחדות של כל ישראל - דבר הבא לידי ביטוי מיוחד בשתי המצוות המיוחדות של החג - הסוכה והלולב.

בענין הסוכה - דרשו רבותינו על הפסוק: "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות" (ויקרא כ"ג מב) - מלמד שכל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת" (סוכה כ"ז ע"ב) הרי **הסוכה מלכדת את כל ישראל. כך גם מצות הלולב ונטילתו עם שלשת המינים האחרים, מסמלת את אחדות ישראל.** כמו שידוע ומפורסם מאמר חז"ל, על ארבעת המינים המסמלים את כל סוגי הבריות שבישראל - "אתרוג שיש בו טעם וריח, לולב שיש בו טעם (ועץ התמר) ואין בו ריח. הדס שיש בו ריח ואין בו טעם וערבה שאין בה לא טעם ולא ריח". **אנו אוגדים את כולם אנו לוקחים אותם יחד עם האתרוג (ויקרא"ר ל', ע"ב) כדי להביא לידי הרמוניה פנימית ושלמה בתוכנו, בתוך מחנה ישראל.**

חג הסוכות הוא חג השמחה. כך הוא מוגדר במטבע שטבעו חכמים בתפילות החג כ"זמן שמחתנו". אכן, על שמחת שאיבת המים ממעין השילוח והבאתם לבית המקדש, דרשו חז"ל: "מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו". (סוכה פרק ה' משנה א) על אותה שעה נאמר - **ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר** (אסתר ה' טז) כן תהיה לנו - אמן.

חג הסוכות הוא גם "חג השלום העולמי", שלום בין ישראל לעמים ושלום בין כל אומות העולם. עליו ניבאו נביאי האמת והצדק - לאחרית הימים. (ישעיהו, ב' ד, מיכה ד' ג ועוד) אכן, שלום זה, בין כל העמים ובין עם ישראל לעמי התבל לא יהיה בר קיימא, כל עוד לא יכירו כל העמים, כולל שכנינו בזכותנו להיות עם ד' היושב בארץ הקודש ובעיר הקודש. אז יעלו כל גויי הארץ אלינו לירושלים, לחוג אתנו את חג הסוכות, כעולי רגל, שהפכו מאויבים למעריצים כך ניבא בחזונו הנביא זכריה: "והיה כל הנותר מכל הגויים הבאים אל ירושלים ועלו מדי שנה בשנה להשתחוות למלך ד' צבאות ולחוג את חג הסוכות" (זכריה י"ד טז).

חג הסוכות הוא חג קיומה של עצרת "הקהל", אחת לשבע שנים. מצוה שבא זמנה, בראשית השנה השמינית. בכל מחזור של שבע שנות שמיטה יש לחג הסוכות - חג האסיף, החל בסיכומה של השמיטה - משמעות מיוחדת עם פתיחתו של מחזור שמיטה חדש. משמעות זו באה לידי ביטוי בטכס קריאת פרשת המלך ב"הקהל". מצוה זו נעשית במוצאי יום טוב ראשון של חג, כמקרא שכתוב: "מקץ

שבע שנים, במועד שנת השמיטה, בחג הסוכות **בבוא כל ישראל** לראות את פני ה' אלקיך במקום אשר יבחר, תקרא את התורה הזאת **נגד כל ישראל באזניהם**". (דברים ל"א י-יא).

מצות הקהל מסמלת אף היא את אחדות כל ישראל. הכל, האנשים הנשים והטף, מתכנסים יחד, כולם ובראשם המלך המסמל את אחדות העם, המלך נתפס כביטוי מובהק של "כלל ישראל". **המלך הקורא את התורה מעל גבי בימת – העץ שבעזרה, מול כל העם הניצב ב"הקהל". היש לך ביטוי נעלה מזה לאחדות – העם, בחג הסוכות?**

אכן, לא בכדי נבחר דוקא חג הסוכות של **מוצאי שנת השמיטה שנת – שבת הארץ**, להיות מועד קיומה של מצוה זו. ננסה להבהיר את הדברים ונתעמק בברור הקשר שבין השבת, השמיטה, וחג הסוכות.

שבת וסוכה, שלום וסוכה – קשר פנימי

השבת והסוכה, יש ביניהם קשר פנימי, מהותי ועמוק.

השבת מוגדרת בתורה כאות – ברית בין הקב"ה ועם ישראל (שמות ל"א יג) **וזכר ליציאת מצרים** (דברים ה' טו). הסוכה גם היא זכר ליציאת מצרים, זכר ל"סוכות" בהם הושיב הקב"ה את עם ישראל בצאתם ממצרים (ויקרא, כ"ג מג). כאמור, **משולה הסוכה לענני הכבוד** (סוכה י"א ב) בהם הקיף הקב"ה את עמו ישראל, ביציאת מצרים, ובמעמד הר סיני מעמד בו נכרתה ברית הנצח בין הקב"ה ועם ישראל על ידי מתן תורה. **השבת שקולה כנגד כל המצוות והסוכה מסמלת את כל המצוות. חג הסוכות הוא זמן שמחתנו** (ויקרא כ"ג מ, דברים ט"ז יג ובנוסה התפילה) **והשבת אף היא מוגדרת ע"י רבותינו** (ספרי במדבר, פסקא עז' פרשת בעלותך) **"וביום שמחתכם" – אלו שבתות**. גם בכמה פרטי דינים והלכות יש דמיון בין הלכות שבהן, או יותר נכון בין הלכות עירובין והלכות סוכה. **סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה. מכיון שהיא הופכת להיות דירת קבע** (סוכה ב' א). **מבוי שהוא גבוה למעלה מעשרים אמה פסול ויש למעטו** (עירובין ב' א). **הערוב – עושה את כל הרשויות כרשות אחת, והסוכה רשות אחת, לכל איש ישראל.**

למעלה מכל אלו: קיים הקשר בין **הסוכה והשלום** והקשר בין **השבת והשלום**. כבר נהגו כל ישראל לברך איש את רעהו ב"שבת שלום" והסוכה נקראת **סוכת שלום**. (ירושלמי ברכות פ"ד ה"ה, ויק"ר ט' ט, בתי מדרשות ה"ב, מדרש אלפא ביתא ד"ה והקב"ה)

אכן, בכל שבת אנו מתפללים וחותרים במטבע שטבעו חכמים בברכת "השכיבנו" של שבת "הפורש סוכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל ועל ירושלים".

נחזור ונברר: כפי שהזכרנו, שתי המצוות העיקריות של חג הסוכות - מצוות הישיבה בסוכה ומצוות נטילת הלולב - עם יתר ד' מינים האגודים עמו, באו להדגיש את ענין האהבה והרעות, האחדות והשלום במחנה ישראל. ארבעת המינים, כמדרש חז"ל הידוע, כנגד ארבעת סוגי בני אדם שבישראל: בעלי טעם ובעלי ריח (ויק"ר ט' יב) צריכים הם אגד בן מינים שאיגדם יחד "לעשות כולם אגודה אחת", שישלימו זה את זה ויכפרו זה על זה. מתוך השלמות הזאת, מתוך שלום ואהבה שבכלל ישראל, תהיה השמחה שלימה לפני אלוקי ישראל, כבימים ימימה - ימי קדם.

גדולי החסידות מדברים על כך, כי הפסוק שבס' ירמיהו הנביא (פ"ב ב): "זכרתי לך חסד נעוריד, אהבת כלולותיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה" - הוא פסוקו של חג הסוכות ושפת אמת לסוכות, תרל"ה, עמ' צב, תרל"ט, עמ' צו). צריך לזכור, שכל ישראל הלכו יחד במדבר - צדיקים ובינונים, רשעים וערב רב - ושכולם, כולם הלכו יחדיו זוהי אולי זכותו הגדולה של עם ישראל, זכות שאנו זוכרים ומזכירים ברבים, שכולם קבלו עליהם באהבה את הישיבה בסוכות במדבר ואת הנדודים בו. על כך נאמר בנביא: "זכרתי לך חסד נעוריד לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה" (ירמיהו ב' ב). זוהי השמחה לפני הקב"ה, שאני מזכירים את זכותם של ישראל בימים הקדושים הללו. לכן מצוות סוכה היא סמל לאחדות ישראל, כדברי חז"ל שהזכרנו "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות - מלמד שכל ישראל ראויים לישב בסוכה אחת" (סוכה כ"ז, ב). "לישב בסוכה אחת" - כפי שישבו בלכתם במדבר, בארץ לא זרועה, שהקיפום העננים ואפילו יתרו לא יכול היה לחזור מבעד לעננים, עד ששיגר לישראל חץ ויצא משה לקראתו (תנחומא בובר פ' יתרו ו), מדרש שמות בובר פ' יח, ד"ה, "ויאמר אלי"). על כן, דוקא בימים אלו, עלינו לזכור, כי אנו מצווים לאהוב כל אחד מישראל עד כדי מסירת נפש. על כן עלינו לקיים, גם בימינו, את מצוות "הקהל", ככתוב "הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך" (דברים, ל"א יב) מצוה שזמנה, כאמור, במועד שנת השמיטה בחג הסוכות - והיא סמל לאחדות העם ע"י מלכו הקורא באזני כל העם מן התורה, בהר ה' אשר בירושלים, שגם עליה נאמר "עיר העושה את כל ישראל חברים" (ירושלמי תגיגה פרק ג' הל' ו). לא בכדי צותה התורה לעשות מצוה זאת בחג הסוכות, עם צאת השנה השביעית, שהיא עצמה שנה של אחדות ישראל, שנה

של שמיטת כספים ובטול החובות (דברים ט"ו א). שנה של הפקר התבואה והפירות, כדי שהכל יוכלו לאכול כמו שנאמר בתורה: "והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביוני עמך" (שמות כ"ג יא).

נמצינו למדים - השבת השמיטה - שורשם אחד, השמיטה משה קטן וגדול. השבת משה את כל ישראל. עושה את כולם בני מלכים ופרשת עליהם סוכת שלום. הסוכה - הלא היא עצמה, כל כולה - סוכת השלום, שלום בין אדם לחברו, שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, שלום בין ישראל לעמים, שלום בין כל עמי תבל.

שלמה המלך - בין קהלת ל"הקהל"

תקנת חכמים קדומה היא לקרוא את מגילת קהלת בשבת חול המועד סוכות ושי"ע אור"ח תצ' ט ובמ"ב, ס"ק ט"ז. מגילה זאת שעל פי מסורת חז"ל חוברת על ידי שלמה המלך, שבודאי קיים מצות הקהל, נקראת על שמו המיוחד שאימץ לעצמו, כנראה, לצורך מגילה זו - קהלת. כך פותחת המגילה "דברי קהלת בן דוד מלך בירושלים" (קהלת א' א). עצם השם "קהלת", מזכיר לנו את מצות "הקהל", כך פרשו חז"ל: "למה נקרא שמו קהלת שהיו דבריו נאמרים בהקהל" (קהלת רבה, פ"א ב ד"ה ד"א דברי). אכן במפורש נאמר בספר מלכים א' (פרק ח' א-ב) בפרשת העלאת ארון הברית לירושלים: "אז יקהל שלמה את זקני ישראל וכו' ויקהלו אל המלך שלמה כל איש ישראל בירח האיתנים, בחג". סתם חג הוא חג הסוכות, הוא החודש השביעי. בהמשך אותו פרק נאמר (פס' יד) "ויסב המלך את פניו ויברך את כל קהל ישראל וכל קהל ישראל עומד": עוד נאמר שם (שם כב'): "ויעמוד שלמה לפני מזבח ד' נגד כל קהל ישראל ויפרוש כפיו השמים". בגמר כל התפילה הנפלאה הזאת על בית ד' ועל עם ד', המובאת בפרק זה, שוב מדגיש הכתוב "ויעמוד ויברך את כל קהל ישראל קול גדול לאמור" (שם פרק ח' נה).

הרי, ברור ומובן מאליו הקשר שבין השם "קהלת" לבין מעמד הקהל החל בחג הסוכות. במרכזה של מצות "הקהל" עומדת התייצבותו של המלך המסמל את אחדות ישראל מול העם. כך התייצב שלמה לפני העם - לאחר שהוא העלה את התורה - את לוחות הברית, לירושלים (מלכים א' ח' א-ט). לוחות הברית מסמלים אף הם את האחדות העם מסביב לברית הא-לקית. כל זה, מצות הקהל, ארע במועד - בחג הסוכות. כל כך משמעותי היה הדבר הזה - הטכס הקדוש הזה - בעיניו של שלמה המלך, עד שהוא מחליט לאמץ לעצמו את השם "קהלת" ולקבוע אותו

לדורות. המגילה - מגילת קהלת נכללת בכתבי הקודש. המגילה נכללה בכתבי הקודש למרות כל ההתלבטויות שהיו לחכמי ישראל בענין זה, כמו שמצינו במסכת שבת ל' ב: "רב יהודה בנו של רב שמואל בר שילת בשם רב: ביקשו חכמים לגנוז את ספר קהלת מפני שדבריו סותרים זה את זה ומפני מה לא גנזוהו מפני שתחילתו דברי תורה וסופו דברי תורה". כמה משמעותי הדבר, שלמרות האמור, בכל זאת אנו קוראים את מגילת קהלת, בכל בית ישראל, בחוה"מ סוכות, במגילה, ולדעת הגר"א אם יש מגילה כשרה בשבת, אף מברכים עליה בשם ובמלכות, ברכת המגילה וברכת שהחיינו (או"ח ת"צ ס"ק ז). הדבר הזה אומר דרשני וחקרני!

"סוף דבר - הכל נשמע"

הקשר בין קהלת והקהל, הקשר בין תוכנו של ספר "קהלת" המיצג את אסיף החיים - כי הולך האדם אל בית עולמו וכו' - לבין חג הסוכות שאף הוא נקרא בתורה "חג האסיף תקופת השנה". "תחילתו דברי תורה" "אין כל חדש תחת השמש". אבל למעלה מן השמש יש חדש (קהלת א' ט). "סופו דברי תורה" - "סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור, כי זה כל האדם" (קהלת, י"ב יג). אכן, חג הסוכות, הוא חג החיים, ולכן מתפללים בו על המים - שהם תמצית ומהות החיים - מים חיים. חג הסוכות, סמליו הם סמלי החיים - "לולב", בגימטריא "חיים" הדס - בגימטריא "חיים" (על הכולל) ועוד, ראה על כך דברי כ"ק אאמור"ר נזיר אלקים בספר "קול הנבואה" התורה שהיא תורת חיים שעליה נאמר "עץ חיים היא למחזיקים בה ותומכיה מאושר" (משלי פ"ג יח) - נמשלה למים חיים, כמו שנאמר "הוי כל צמא לכו למים" (ישעיהו נה, א') ואין מים אלא תורה (אבות דר"נ פרק א ד"ה רב, ב"ק י"ז א, פ"ב א) היא הנקראת על ידי המלך נגד כל ישראל ב"הקהל" בחג הסוכות של מוצאי שנת השמיטה. ובחג נדונים על המים (ור"ה, פ"א מ"ב) - תרתי משמע, מים כפשוטם ומי התורה בישראל.

עיקר המסר של ספר קהלת - על אף כל העגמימות של ההכרה בהבלם של חיי העולם הזה "הכל הבל" עגמימות עד דכדוכה של נפש, האופפת אותו מראשיתו ועד סופו - הלא היא המסקנה שאין לנו אלא להאמין בחיי נצח. עיקר תוכנו של הספר היא האמונה ב"נצח-החיים", המסומל על ידי תורה, שהיא כללן של מצוות, המתגלה בירושלים עיר הקודש הנקראת "עיר הנצח", כמו שאמרו רבותינו: "והנצח - זו ירושלים" (ברכות נ"ח א, ילקו"ש דבה"י א רמז תתרפב). נצחיותה של

ירושלים, מתגלית על ידי מלכות בית דוד המסמלת אף היא את הנצח שעליה
אנו קוראים בתפילותינו, "דוד מלך ישראל חי וקיים".

חיים - מול עגמומיזות ויאוש

מצות ניסוך המים, שעליה חלקו הצדוקים (סוכה פ"ד מ"ט), מסמלת את נצחיות
החיים - שהלא אין חיים בלי מים ואין חיים בלי תורה שנמשלה למים. כך גם,
מלך ישראל, העומד על בימה של עץ, בלבה של עיר הנצח, בעזרה שאין בה
ישיבה אלא למלכי בית דוד (מדרש תהילים א ד"ה דבר אחר בובר) - וקורא **בתורת
החיים** את פרשת המלך, היא **פרשת הנצח** - הוא המביא את **בשורת החיים** גם
לנשברי לב ולדכאי רוח שיושבים בבית ד', הקוראים פסוקי קהלת ועלולים ליפול
לידי יאוש, חלילה, מלך ישראל, המייצג את מלכות בית דוד, אשר **מסמלת את
החיים**, קורא להם לתת את לבם למה **שבא אחרי הפרישה מן העולם הזה** חיי
הנצח, ה**נובעים ממקור החיים**, שבהם אנו מאמינים אמונה שלמה ומתפללים
אל ימות המשיח ואל תחית המתים, שהם מעקרי אמונתנו, ומתפללים, שיהיו
במהרה בימינו. **דבר זה הוא מעקרי אמונתנו הקדושה - תורת בית חיינו. אמנם
אחרי האסיף ותקופת השנה, בא החורף - קור וסגריר מסביב, אך אנו יודעים
מאמינים ומצפים אל בוא האביב - אל הגאולה השלמה, שתהיה במהרה
בימינו.**

אשרי המאמין, גם בלכתו בחשכה, ומצפה לאור העומד להתגלות, כמקרא שכתוב
"להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות" (תהילים צ"ב ג). יהי רצון שנזכה כולנו
במהרה לאורו של משיח שיקבע דרך ענני ה"קהלת", ויאיר את מחשכי הגלות,
הכאב והשכול, ויתקיים בנו מאמר תפילתם של חז"ל - "אור חדש על ציון תאיר
ונזכה כולנו במהרה לאורו" אמן כן יהי רצון.

בדרך לטרקליון

מצוות סוכה היא "צא מדירת קבע ושב בדירת ארעי" (סוכה, ב, א) שהחי יתן אל לבו שאין העולם הזה אלא דירה ארעית, תחנה זמנית, להתכונן בה במצוות ומעשים טובים לבוא אל מחוז חפצו טרקליון של עולם הבא.

(רבי אברהם מסוכטשוב)

הסוכה

כל סוכה שבתורה נכתבה "סכה" חסר (בלא וו) ללמדך שאפילו סוכה כשרה בתכלית הכשרות בדפנותיה וסככה, בנויה וקישוטיה, אינה מלאכה, אלא אם כן אתה ממלאה אושפוזין – אורחים ועניים.

(ע"פ חגים ומועדים מאת דבורה וחרב מנחם הכהן)